

Defensie

Bijdrage CVIN 14 november 2003

Land/regio
Irak

Titel/onderwerp
- Opstelling buurlanden

Opstelling buurlanden

Inleiding

Op 1-2 november was Syrië gastheer voor de regionale bijeenkomst over Irak (eerder waren dat Turkije, Saudi-Arabië en Iran). De bijeenkomst werd overschaduwed door een controverser over de deelname van de Iraakse minister van buitenlandse zaken Zebari, die eerst niet was uitgenodigd en later een invitatie afwees. In het slotdocument werd de territoriale integriteit van Irak benadrukt en de terroristische aanslagen tegen civiele doelen veroordeeld. Alle buurlanden hebben hun eigen belangen en zorg met betrekking tot de situatie in Irak.

Iran

De opvallendste jongste activiteiten van Iran in relatie tot Irak waren de deelname aan de donorconferentie in Madrid (23-24 oktober) en aan het voornoemde overleg in Damascus. In Madrid heeft minister van Buitenlandse Zaken Karrazi opnieuw materiële en financiële steun voor de wederopbouw van Irak toegezegd. Na afloop van het overleg in Damascus onderstreepte Kharrazi de "actieve rol" van Iran vanaf het begin in dezen. Daarnaast benadrukte Kharrazi de noodzaak van de opbouw van een "effectieve (Iraakse) veiligheidsmacht". Naar zijn oordeel bedreigen "terroristen" in Irak niet alleen de nieuwe interne politieke structuren, maar ook de "veiligheid van de buurlanden". In deze opstelling beklemtoont Iran zijn steun aan de IGC.

Voorts verklaarde de Iraanse ambassadeur bij de VN in New York, Javad Zarif, op 2 november, dat de VS in Teheran welkom zijn om "hun inzichten betreffende de ontwikkelingen in Irak te vergroten." Zarif doelde ongetwijfeld op de kennis omtrent bepaalde groepen/individuen in Irak waarover Iran beschikt. Deze opstelling bevestigt het belang dat Iran hecht aan de acute noodzaak van stabilisering van Irak middels de aanwezigheid van buitenlandse troepen. De herhaalde publieke oproep van Iran aan met name de VS om Irak te verlaten, geldt derhalve voor het moment dat de stabiliteit in Irak afdoende is gewaarborgd. Dit laat onverlet dat Iran – via zijn in het grensgebied aanwezige inlichtingenapparaat – zijn inspanningen voortzet om een beeld te krijgen van de activiteiten van de Coalitie.

Van belang is tevens de bekendmaking door Iran dat de repatriëring van ca. 200.000 Irakezen die (voornamelijk sedert de oorlog 1980-1988) in Iran verblijven, voorlopig niet zal worden bevorderd. De argumentatie van Iran is dat het de veiligheid van de Irakezen tijdens de terugkeer en ter plaatse (Zuid-Irak) niet kan garanderen. Het komt erop neer dat Iran de onrustige toestand in Irak niet wil verergeren door de massale repatriëring. Aangekondigd is dat de kwestie met de VN (i.c. UNHCR) zal worden besproken.

Tenslotte is relevant dat de VS hebben aangegeven met Iran een beperkte directe dialoog "betreffende relevante zaken" Iran te willen aangaan en geen *regime change* na te streven. De, klaarblijkelijke, Amerikaanse beleidswijziging kan niet los worden gezien van de politiek terughoudende opstelling van Iran ten aanzien van Irak. Hierbij komen zaken zoals het overhandigen door Iran aan de VN van naamlijsten al-Qa'ida-kaderleden in Iraanse gevangenschap en de uitwijzing van leden van een Libische radicaal-islamitische strijdgroep. De VS hebben hierop aangedrongen en verwachten meer. Van de normalisering van de betrekkingen met Iran kan voor Washington echter geen sprake zijn, zolang Iran o.a. zijn houding ten aanzien van de radicaal-islamitische bewegingen en Israël niet wijzigt.

Syrië

De controverser over de aanwezigheid op de bijeenkomst van de Iraakse minister van buitenlandse zaken Zebari toont dat de relatie met de huidige lichter Iraakse politici verbetering behoeft. IGC-voorzitter Talabani heeft al een bezoek aan Damascus aangekondigd. Van oudsher onderhoudt Syrië goede betrekkingen met de PUK van Talabani, die in Damascus is opgericht. Ten tijde van het regime van Saddam Hoessein gaf Syrië onderdak aan enkele Iraakse oppositiebewegingen, waaronder de PUK en de KDP.

De Syrische Irak-politiek concentreert zich op twee hoofdpunten: geen vergaande autonomie van de Iraakse Koerden ('territoriale Integriteit') en een nieuwe Iraakse regering die zich niet anti-Syrisch opstelt ('op korte termijn verkiezingen onder VN-toezicht'). Net als Turkije en Iran is Syrië beducht voor het uitstralings-effect van een Iraaks-Koerdische pseudo-onafhankelijkheid. Tevens vreest Syrië dat een lang verblijf van de Amerikaanse strijdkrachten in Irak gepaard zal gaan met een anti-Syrische kleuring van de Iraakse buitenlandpolitiek. Formeel houdt het Syrische bewind afstand tot de IGC, maar in de praktijk zoekt het toenadering om het contact met de Iraakse dynamiek niet te verliezen. Het Syrische instemmen met VN-Veiligheidsraadresolutie 1511 ligt in het verlengde hiervan. Tegelijkertijd blijkt uit meerdere inlichtingenrapportages dat Syrië als tussenstation gebruikt wordt door groepen Arabische radicale strijders. De Syrische grensbewaking in het desolate grensgebied is geïntensiveerd, maar de effectiviteit is twijfelachtig. Ook de grenscontrole aan Iraakse zijde door VS-militairen is niet in staat om deze toestroom volledig tegen te gaan. Deze kwestie en de aanhoudende verwijten vanuit Washington over de Syrische dominantie in Libanon, de antagonistische houding tegen Israël, en het bezit van chemische wapens en ballistische raketten, bezwaren in hoge mate de betrekkingen met de VS, getuige de dreiging van nieuwe Amerikaanse sanctiewetgeving.

Jordanië

Jordanië is economisch opzicht in belangrijke mate afhankelijk van Irak. Vóór de militaire interventie ontving het land ca. 110.000 vaten olie per dag tegen een scherp gereduceerde prijs. Na een onderbreking van enige maanden van de olieleveranties (opgevangen met leveranties uit Saudi-Arabië, Koeweit, en de VAE) is onlangs een contract gesloten voor de hervatting van de Iraakse olietoevoer met ca. 40.000 vaten per dag tegen de marktprijs. Jordanië hoopt te kunnen profiteren van een snel herstel van de Iraakse economie en stemt zijn beleid daar op af. De voor dit herstel noodzakelijke stabiliteit wil Jordanië bevorderen door de opleiding van 30.000 Iraakse politieagenten op Jordaanse grondgebied te faciliteren. In dit kader heeft Jordanië tevens zijn grensbewaking opgevoerd om (geconstateerde) infiltraties van Arabische radicale strijders tegen te gaan.

Saudi-Arabië

Voor zover er sprake is van een Irak-beleid, wordt met name de politieke emancipatie van de Zuid-Iraakse shi'ieten met argusogen gevolgd. Saudi-Arabië vreest dat een prominente shi'ietische rol in de politieke constellatie in Irak een ongewenst uitstralings-effect heeft op de eigen (achtergestelde) shi'ietische minderheid. Zowel in de aanloop naar de militaire interventie als nadien is in dit kader (respectievelijk met Iran en SCIRI-leider Abd al-Aziz al-Hakim) overleg gevoerd. Overigens is de Saudische regering momenteel vooral geconcentreerd op de bestrijding van de extremisten in eigen land, waaronder hen die – zoals uit inlichtingen blijkt – verantwoordelijk zijn voor de logistieke ondersteuning van Arabische radicale strijders die trachten in Irak te infiltreren. Uiteindelijk kan Saudi-Arabië weinig gewicht in de schaal leggen in het Iraakse binnenlandspolitieke krachtenspel. Riyad heeft geen speciale banden opgebouwd met Iraakse (oppositie)partijen. Wellicht koestert de Saudische leiding de hoop dat zij via Iraakse sunnietische tribale kringen enige invloed kan uitoefenen, maar reëel lijkt deze hoop nochtans niet.

Koeweit

Nadat Koeweit als uitvalsbasis diende voor de militaire interventie, is zijn rol enigszins op de achtergrond geraakt, hetgeen de Koeweitse regering niet zal betreuren, gelet op de sentimenten in de regio. Onderwijl biedt Koeweit onverminderd steun aan de logistieke operatie die door diverse landen op touw is gezet t.b.v. hun bijdrage aan de stabilisatiemacht. Al het grensverkeer met Irak staat onder streng toezicht. Ook op regionaal en internationaal vlak stelt Koeweit zich coöperatief op. Koeweit zal de volgende gastheer zijn van de voornoemde regionale bijeenkomst, waarbij Irak dan ook vertegenwoordigd zal zijn. Tijdens de donorconferentie in Madrid deed Koeweit – mede op aandringen van de VS – ruime financiële toezeggingen voor de wederopbouw van Irak. Kern van het huidige beleid is dat getracht wordt een gunstige uitgangspositie te verkrijgen voor deze wederopbouw die mede moet leiden tot stabiliteit.

